نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره پنجم، تابستان ۱۴۰۰، شماره دوم، صفحات ۱۳۴ تا ۱۳۵

پیش‌گفتار
اشارات قرآنی در باب عدالت و کاربرد آنها در سلامت

حجت‌الاسلام محسن قرائتی[1*]

۱. *نویسنده مسئول: رییس ستاد اقامه نماز

از دیدگاه قرآن کریم عدل در سراسر نظام آفرینش جاری است و نسبت به همه موجودات و همه هستی از آن جهت که فعل خداوند متعال هستند، جریان دارد. در حدیث نبوی آمده است «بالعدل قامت السموات و الارض، همانا آسمان و زمین به موجب عدل برپاست». آفرینش انسان نیز از تجلیات عدالت الهی است و درتمام شئون خلقت از موزونی جمیع اعضا و جوارح تا هدفمندی هر سلول بدن،تسری دارد. خداوند عادل است و اشرف مخلوقات خود را به عدل و انصاف دعوت فرموده است. عدالت واقعی در سایه قانون و رهبری الهی تحقق یافتنی است و فلسفه نبوت و هدف غائی تمام انبیای الهی، ایجاد عدالت است. در فرهنگ قرآنی عدالت در تمام ابعاد مطلوب است. در رفتار،گفتار، نظام اقتصادی جامعه و از جمله در سلامت و نظام سلامت و در خدمت به جامعه. با تامل در آیات الهی، مصادیقی از عدالت در سلامت انتخاب و به خدمت‌گزاران صدیق و با ایمان تقدیم می‌شود، انشاءالله چراغ راه و مشعل همیشه فروزان مسیر سعادت و تعالی همگان باشد:

۱. در مسئولیت‌های سلامت، عدالت را پیشه کنید و در حد توان و امکان مراعات کنید؛

۲. مرتبه بالاتر از عدالت، احسان استو احسان در مراقبت‌ها و خدمات سلامت، مصداق گذشت و جوانمردی است. احسان از سنن سنیه الهی است که مصادیق آن بسیار است و در فرهنگ اسلامی جامعه، با گل واژه خیرین سلامت شکوفا شده است. رحمت واسعه الهی نثار خیرین گمنام، خاصه پزشکان و متخصصانی که سخاوتمندانه، بینوایان و دردمندان گرفتار و مضطر را با همه توان و امکان یاری می‌کنند؛

۳. «وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزانَ بِالْقِسْطِ، پیمانه و ترازو را با عدالت تمام دهید»، در انجام عادلانه وظایف،حق مطلب را ادا و از انجام همه نیازمندی‌های مردم،طبق وظایف حرفه‌ای،فروگذار نکنید،مبادا ترازوی اعمال سبک‌تر از حق مردم باشد؛

۴. «وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا، و هرگاه سخن می‌گویید عدالت را رعایت کنید». گفتارتان با مردم (خاصه بیماران) عادلانه باشد، نوبت و اولویت را رعایت و از تبعیض، تملق اجتناب کنید؛

۵. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ (آیه ۱۳۵ سوره مبارکه نساء)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همواره برپا دارنده عدالت باشید و برای خدا گواهی دهید، گرچه به ضرر خودتان یا والدین و بستگان باشد». در وظایف حرفه‌ای، در مقام قضاوت و شهادت، و نظایر آن، علایق به والدین و نزدیکان، شمارا از عدالت و گفتن حق و عمل کردن به حق و حقیقت منحرف نکند؛

۶. عدالت و اخلاق طبابت اقتضا می‌کند که اگردر مورد یا مواردی بیماری را تشخیص ندادید، یا در محدوده تخصصتان نبود، یا همکارتان از شما بهتر و با تجربه‌تر بود، با شهامت با بیمار/بیماران در میان گذارید، وجهی دریافت نکنید و به درستی را راهنمایی کنید؛

۷. با احسان و عدالت، اخلاص و ایمان، کارهایتان را رنگ الهی دهید. خداوند در سوره مبارکه بقره فرموده است : «صِبْغَةَ اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً؛ (این است) رنگ‌آمیزی الهی و کیست بهتر از خدا در نگارگری؟ و ما تنها او را عبادت می‌کنیم». بهترین رنگ آن است که صفا و بقا داشته و چشم اولیای خدا را به خود جلب کند. همرنگ با فطرت و منطق بوده، مشتری آن خدا، و بهای آن بهشت باشد. همه‌ی رنگ‌ها پاک می‌شوند، قبیله، نژاد و نسب، دیر یا زود از بین می‌روند، ولی آنچه ابدی و باقی است همان رنگ و صبغه الهی یعنی اخلاص وایمان است؛

۸. در شرایط سخت در انجام وظایف حرفه‌ای مانند طبابت و پرستاری، به عدل رفتار کنیم، در بحران‌ها و تشنجات،احساسات تحت‌الشعاع عدالت باشد، باور کنیم که خدا عملکرد ما را می‌داند، خداوند در آیه ۸ سوره مبارکه مائده فرموده است: «وَلا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ؛ هرگز دشمنی با قومی، شما را به بی‌عدالتی وادار نکند. به عدالت رفتار کنید که به تقوا نزدیک‌تر است».

۹. پایبندی به شیوه عدالت موجب انس و الفت و تلطیف فضای حرفه‌ای می‌شود و اهداف حرفه‌ای آسان‌تر و مؤثرتر تحقق می‌یابد. امام علی علیه‌السلام فرموده‌اند: «العدل مالوف؛ عدالت دلپذیر و عامل الفت است».

۱۰. طبیبان و سایر کارگزاران سلامت با تمسک به قرآن و اتخاذ رویکرد عادلانه در اصلاح رفتارها، عادت‌ها و ناهنجاری‌های مردم و به عبارتی اصلاح سبک زندگی آنان و هدایت آن به سمت و سوی اسلامی و قرآنی، تلاش نمایند ؛ «... لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ...؛ ... تا مردم به دادگری برخیزند ...».

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-21]

سخن شما گاهی تأثیرش بیشتر است. با وقت‌گذاری و رفتار نیکو، رفتار قرآنی و الهی، مردم و مراجعان و بیماران را ارشاد فرمایید؛

۱۱. عدل الهی، در کنار توحید مطرح است. بر خلاف دیگر قدرتمندان که هر کجا احساس یکتایی و نداشتن رقیب و شریک کنند، زور می‌گویند، (سوره مبارکه آل عمران، آیه ۱۸)؛

۱۲. مراقبت بر رفتار عادلانه حرفه‌ای در همه احوال ضروری است. تمام رفتار و کردار انسان در دنیا تحت نظارت گروهی شاهد و گواه قرار دارد زیرا شرط گواهی دادن در قیامت، حضور و نظارت بر اعمال در دنیا است (وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ؛ سوره مبارکه زمر آیه ۶۹).

۱۳. دعوت و هدایت مردم به رعایت آداب سلامت و تبعیت از دستورات بهداشتی، باید با رفتار پزشکان و سایر کارگزاران سلامت هماهنگ باشد. هدایت‌کنندگان، خود باید ملازم و معتقد و پیرو حقّ باشند. «يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعْدِلُونَ؛ گروهی مردم را به حقّ راهنمایی می‌کنند و به حقّ، دادگری می‌کنند. سوره مبارکه اعراف، آیه ۱۶۹»؛

۱۴. در مقام شهادت و قضاوت حرفه‌ای (به عنوان شاهد یا کارشناس یا داور)، عدالت را رعایت کنید و از هوای نفس پیروی نکنید، بناحق جانبداری نکنید و نگهدار عدالت باشید. خداوند در قرآن مجید فرموده است: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همواره بر پا دارنده عدالت باشید و برای خدا گواهی دهید، گرچه به ضرر خودتان یا والدین و بستگان باشد. اگر (یکی از طرفین دعوا) ثروتمند یا فقیر باشد، پس خداوند به آنان سزاوارتر است. پس پیرو هوای نفس نباشید تا بتوانید به عدالت رفتار کنید. و اگر زبان بپیچانید (و به ناحق گواهی دهید) یا (از گواهی دادن به حقّ) اعراض کنید، پس (بدانید که) خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است»؛

عزیزان پزشک و کادر درمان گاهی سخن شما در نزد بیمار تأثیرش از من بیشتر است، اگر جوانی به هر دلیل نزد شما آمد ۵ دقیقه با رفتار نیکو او را ارشاد فرمایید. درست است که تشخیص بیماری و درمان بیماران کار پزشک است، ولی کلام شما هم می‌تواند اثر پذیری بالایی داشته باشد. اگر خلاف نگویید، اگر مسیر خلاف نروید، سخن شما اثرپذیر و در جای مناسب پاسخ می‌دهد.

اطبای عزیز، با یک برخورد مناسب بیمار را درمان کنید او را به قرآن و دعا مانوس کنید راه ارتباط با خدا را به او بیاموزید. اگر جوانی شبهه دینی داشت یا او را ارشاد کنید یا با یک عالم او را مرتبط کنید تا ذهن او را از شبهه‌ها پاک کند. به قرآن و نهج‌البلاغه وصل شوید، شماره و آدرس اسلام‌شناس را داشته باشید.

شایعه در فضای مجازی زیاد است مراقب بحث‌ها باشید، افرادی هستند که گله‌مند از امور هستند. کارهای نادرست را توجیه نکنید، ولی نباید تضعیف کرد ما صدها شهید داده‌ایم، توجیه حماقت است، تضعیف جنایت است، تکریم عبادت است.

حدیث داریم خداوند می‌فرماید: اگر دستی به نیت دعا بالارود من کسی را محروم نمی‌کنم،یا همان را می‌دهم یا مشابه آن را می‌دهم یا بلا را دور می‌کنم، یا به نسلش می‌دهم، یا قیامت به او بهترش را می‌دهم.

پروردگارا اگر کسی ناشیانه کاری انجام داد به او تدبیر، اگر مغرضانه انجام داد با نیتی طراحی شده به خودش برگردان، اگر خادم بود زحماتش را بی‌آفت ذخیره آخرتش قرار ده، رزقی حلال، نیتی خالص، عزت دو دنیا، حسن عاقبت، به ما عطا فرما. آینده‌ای بهتر از گذشته، حسن عاقبت،توبه‌های ما قبول، مرگ ما را اولین روز راحتی ما قرار بده و از الان تا ابد، قلب حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه الشریف را از ما شاد و خشنود بفرما، روح شهدا را از ما راضی بگردان، ما را آنی به خود وامگذار، ایمان کامل، بدنی سالم، عقل قوی، علم مفید، علم با برکت، توشه ما قرار بده.

حضرت علی علیه‌السلام مظهر عدالت بود،گوشه‌ای از عدالت در این کلام بیان شد، ما خیلی از عدالت بدوریم، خداوند همه ما را هدایت فرماید.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-21]